

Interreg

Deutschland - Danmark

KursKultur

EUROPEAN UNION

Projektpublikation KursKultur

S. 04

S. 18

S. 38/39

Kulturakademi
Elevmøder i grænselandet

Sprogprojekter
Naboens sprog

KursKultur
Analyse og statistik

Forord

Interreg-projektet KursKultur (2015-2019) er med et budget på ca. 30 mill. DKK det største kulturprojekt, Region Sønderjylland-Schleswig hidtil har haft. I de fire år, der er gået, er der blevet ydet en stor indsats både af aktører i det dansk-tyske grænseland og i projektsekretariatet på Regionskontor & Infocenter. En lang række vellykkede aktiviteter blev sat i gang, store konferencer med politisk opbakning blev gennemført, publikationer udgi-

vet, og aktørernes kompetencer styrket. I den forbindelse fokuseres altid på Region Sønderjylland-Schleswigs mål nemlig det at formidle naboens kultur og sprog til borgerne i vores land. Det er de personlige møder og de mangfoldige dansk-tyske projekter, som bidrager med dette. Aktørerne er engagerede, de lægger hjerteblod i deres ideer og finder gang på gang nye partnere til samarbejdet hen over grænsen. Den interkulturelle kompetence styrkes hos alle deltagere, og der har været mange fantastiske dansk-tyske oplevelser.

Kultur- og netværkspuljen og sportspuljen har i alt støttet 63 dansk-tyske projekter og fyldt det grænseoverskridende samarbejde med liv i det daglige. Kulturudvalg Sønderjylland-Schleswig har bl.a. projekter med børn og unge i fokus. Det er vigtigt, at de får øjnene op for det særlige, der er ved at bo i et grænseland. Den fælles kulturarv og mulighederne man har, hvis man lærer nabosproget og mødes hen over grænsen. På den måde finder de ud af, at de slet ikke er så forskellige fra børn og unge i nabolandet, og opdager, hvor attraktiv og mangfoldig grænseregionen er. Gennem de støttede projekter

hen over grænsen er det lykkedes at inddrage langt over 20.000 borgere og børn og unge i dansk-tyske projekter. Det er med til at styrke viden, netværk og en større forståelse for det grænseoverskridende samarbejde.

KursKulturs nye transportpulje har støttet 191 møder, omkring 8.500 børn og unge og ca. 735 ledsagende voksne deltog.

Derudover udforskede museer og skoler grænselandets kulturarv i regi af Kulturakademi. 18 museer og 72 skoleklasser deltog i Kulturakademiets forløb. Og gennem de 15 sprogprojekter, som er blevet støttet af KursKultur, er der blevet udarbejdet opgaver til nabosprogsundervisningen og undervisningsmaterialer til børnehaver, skoler og gymnasier.

I publikationen kan du læse om udvalgte dansk-tyske projekter med emner som f.eks. inklusion, børn & unge og kultur i landdistrikter for at vise inddragelsen af nye målgrupper. Derudover er der artikler om KursKultur projektets arbejdsplaner, et interview med Preben Jensen, formand for Interreg-udvalget, om betydningen af dansk-tyske kulturprojekter og fakta om KursKultur-projektet.

Jeg vil på vegne af Kulturudvalg Sønderjylland-Schleswig rette en stor tak til alle, der har medvirket i KursKultur-projektet, og til Interreg-udvalg Deutschland-Danmark for støtten.

God læselyst.

Ingo Degner,

Formand Kulturudvalg Sønderjylland-Schleswig

Kolofon

ISBN 978-87-93827-04-2 | 2019

Projektsekretariat KursKultur

Julia Bick (projektkoordinering og vejledning ved ansøgninger)

Angela Jensen (kommunikation og marketing)

Susanne Ries (sprog og didaktik)

Sandra Tucharth (regnskabsmedarbejder)

Kulturkoordinator

Anne-Mette Olsen, Regionskontor & Infocenter

Redaktion

Angela Jensen

Fotos

Tim Riediger (Cover, 2, 5, 13-14, 16-23, bagside)

Angela Jensen (11, 14-15, bagside) | Anna-Sophie Hansen (11, 12)

Dennis Lykke (8) | Helga Martens (13) | Tilman Köneke (9, 10, bagside)

Konzeption & Gestaltung:

FRESH!KONZEPT GmbH, Maike Liepolt

Indhold

Forord: Ingo Degner Formand Kulturudvalg Sønderjylland-Schleswig.....	02
Interview Preben Jensen Hvorfor støtter Interreg kulturprojekter?.....	04
Kultur på tværs af grænser Interreg-projektet KursKultur 2015 - 2019	05-07
Projekt Kunst for alle Dansk-tysk kunstprojekt for socialt udsatte familier	08
Lækker! Spisekultur som interkulturel bro gennem tiderne	09-10
Village Culture Walk – en dansk-tysk spadseretur gennem Højer	11-13
Børn- og ungeprojekter Fra projektideen til planlægningsfasen og gennemførelsen	14-15
Kulturakademi Elevmøder i grænselandet	16-19
Sprogprojekter Naboens sprog.....	20-23
KursKultur Analyse og statistik.....	24-27

Interview Preben Jensen

Hvorfor støtter Interreg kulturprojekter?

Hvorfor har det for jer i Interregudvalget været vigtigt at kunne støtte et kulturprojekt som KursKultur?

”Med Interreg 5A programmet har vi et værktøj, hvor vi kan fremme projekter, som ofte handler om at løse konkrete udfordringer, som vi også arbejder med i andre sammenhænge, men hvor det dansk-tyske samarbejde giver en merværdi. Uden et kulturelt fællesskab og borgeres forståelse for hinandens levevis i grænselandet vil dansk-tyske samarbejder ikke kunne skabe den værdi, som de er tiltænkt. Kultur er det bærende element for det gode samarbejde.”

Er der noget særligt, du kan fremhæve, hvor projektet KursKultur har levet op til dine forventninger?

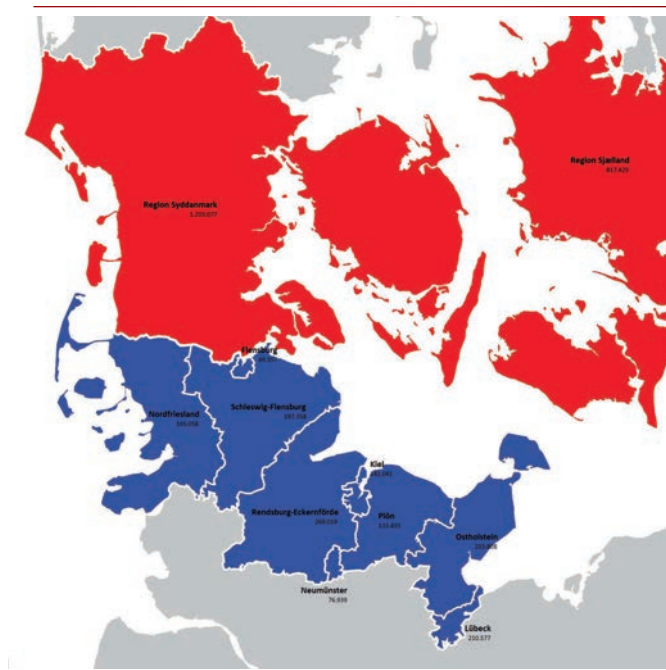
”Det er altid glædeligt når vi kommer hinanden ved, men det, jeg synes, der er værd at fremhæve i KursKultur, er målet om at inddrage børn og unge. En forudsætning for fortsat tæt sameksistens og respekt for hinandens kulturer og livsstile er, at vi får gang i kulturdialogen og forståelsen for hinanden i børne- og ungdomsårene.”

Hvilken betydning har grænseoverskridende kultursamarbejder efter din mening for udviklingen i Interreg-programområdet?

”Behovet for et projekt som KursKultur kan ikke understreges nok. KursKultur bidrager til at styrke det kulturelle fællesskab hen over grænsen. For jo mere vi taler sammen, jo bedre forstår vi hinanden.”

Hvad synes du, at det dansk-tyske Interregprogram gør særligt godt sammenlignet med andre Interregprogrammer? Er der noget, som du er særligt stolt af?

”Jeg er meget glad for, at vi med Interreg 5A har udviklet et fast og fungerende samarbejde mellem danske og tyske partnere. Med samarbejdsstrukturen på plads har vi kunnet udvikle en række konkrete tiltag, der, som tidligere nævnt, bidrager til at styrke det kulturelle fællesskab hen over grænsen. Og jeg tør godt lægge hovedet på blokken og erklære, at fællesskabet over den dansk-tyske grænse er helt unikt. Så unikt, at mindretallene ønsker at få deres model for fredelig sameksistens godkendt som UNESCO Immaterielle Verdenskulturarv.”

Preben Jensen

Næstformand for Region Sønderjylland-Schleswig,
formand Interreg-udvalg og
regionsrådsmedlem Region Syddanmark

Kultur på tværs af grænser

Interreg-projektet KursKultur 2015-2019

Møder på tværs af grænsen var kernen i Interregprojektet KursKultur. KursKultur startede den 1.7.2015 og sluttede den 30.6.2019. Projektets budget lå på ca. 30 mill. DKK.

Hvilke overordnede mål havde KursKultur?

1. Forankring af Region Sønderjylland-Schleswig som fælles kulturregion, hvor der gennemføres grænseoverskridende projekter inden for områderne kultur, sprog, børn, unge og fritid, og hvor borgerne deltager i kulturtilbud på tværs af grænsen.
2. Udarbejdelse af en 10-årig kulturstrategi for Kulturregion Sønderjylland-Schleswig.
3. Fremme af borgernes og især børn og unges interesse for nabosprog, kultur og den fælles historie.

KursKultur omfattede syv forskellige arbejdsplaner, der på hver deres måde skulle bidrage til at nå projektets mål:

ARBEJDSPLAN 1 Projektledelse

Obligatorisk for alle Interreg-projekter er en arbejdsplan med overskriften "Projektledelse". Der blev oprettet et projektsekretariat med fire medarbejdere, der indgik i kulturafdelingen på Regionskontor & Infocenter. Projektsekretariatet sørgede for økonomistyring, rådgav ansøgere og markedsførte Region Sønderjylland-Schleswig som fælles kulturrum.

Kulturdvalget Sønderjylland-Schleswig har gennem hele projektperioden været politisk styregruppe for KursKultur projektet. Udvalget er fagligt blevet understøttet af Kulturfaggruppe Sønderjylland-Schleswig, hvor der sidder kulturkonsulenter fra alle de kommunale partnere, Kontaktfaggruppen med kommunale repræsentanter for fritids-, børne- og ungeområdet og faggruppen for Sprog og Interkulturel forståelse.

ARBEJDSPLAN 2 Kommunikationsarbejde

- Arbejdsplanen Kommunikation bestod af fem overordnede punkter
1. Formidling af mulighederne for at søge om støtte gennem projektets puljer og opkvalificering af kulturaktørernes kompetencer til at gennemføre grænseoverskridende projekter.
  2. Formidling af kunst og kultur og den fælles kulturarv i Kulturregion Sønderjylland-Schleswig.
  3. Formidling af best practice for at vække borgernes interesse for kunst og kultur.
  4. Formidling af dansk-tyske kulturtilbud og erfaringer med grænseoverskridende samarbejder inden for områderne kultur, sprog, børn, unge, fritid og sport.
  5. Formidling af resultaterne under arbejdsplanerne nabosprog og kulturakademi.

ARBEJDSPAKKE 3 Støttepuljer

Der blev oprettet tre puljer, som støttede grænseoverskridende, borgernære projekter.

Kultur- og netværkspuljen

Puljen støttede grænseoverskridende, borgernære projekter indenfor områderne kultur, sprog, børn og unge, fritid og sport. Både foreninger, organisationer og initiativgrupper kunne søge om penge i puljen, men alle projekter skulle gennemføres som et grænseoverskridende og aktivt samarbejde mellem mindst en partner fra dansk henholdsvis tysk side i Region Sønderjylland-Schleswig. Puljen havde tre ansøgningsfrister per år. Kulturfaggruppe Sønderjylland-Schleswig vurderede ansøgningerne fagligt, og Kulturudvalg Sønderjylland-Schleswig bevilgede. Der er i alt bevilget 59 et- og flerårige projekter.

Sportspulje

Gennem sportspuljen var der mulighed for at støtte innovative, grænseoverskridende sportsprojekter. Foreninger, organisationer og øvrige initiativgrupper kunne søge om støtte. Ansøgningsproceduren og retningslinjerne var de samme som ved kultur- og netværkspuljen. Faggruppen Sport i Regionen (SpoReg) vurderede ansøgningerne fagligt, og Kulturudvalg Sønderjylland-Schleswig bevilgede. Der er bevilget fire projekter.

Transportpulje

Skoler, dagtilbud og øvrige foreninger og organisationer, der har med børn og unge at gøre, kunne søge om tilskud gennem transportpuljen. Transportpuljen kunne søges til dækning af udgifter til transport, entreer, honorarer og overnatning i forbindelse med et grænseoverskridende møde for børn og unge til og med 26 år. Der kunne max. bevilges 14.900 DKK pr. besøg til et dagsarrangement og 29.800 DKK, når arrangementet var med overnatning. Projektsekretariatet behandlede ansøgningerne og bevilgede tilskuddene efter politisk fastlagte retningslinjer. Sagsbehandlingen tog ca. 14 dage. Den nyoprettede transportpulje i KursKulturprojektet har støttet mere end 191 møder økonomisk. Ca. 8.500 børn og unge samt ca. 735 ledsagende voksne har deltaget i møderne. Transportpuljen blev indført som en hurtig og ubureaukratisk måde at søge midler i forbindelse med dansk-tyske børne- og ungemøder.

ARBEJDSPAKKE 4 Samarbejde på tværs af forvaltninger og politiske fagområder

Med kulturen som omdrejningspunkt blev erfaringsudvekslingen på forvaltningsområdet udbygget til at omfatte et større geografisk område. Den grænseoverskridende dialog på tværs af fagforvaltningerne resulterede i gensidig inspiration og nye ideer til projekter, der fik endnu flere borgere sammen på tværs af grænsen.

ARBEJDSPAKKE 5 Fremme af nabosprogene

Arbejds pakken havde til formål at iværksætte tiltag, der skulle fremme borgernes lyst til at lære nabosproget, og formidle viden om gode nabosprogsprojekter og spændende undervisningsforløb. Devisen for arbejds pakken har været, at kendskab til naboens sprog er nøglen til at forstå nabolandets kultur og samfund. KursKultur gjorde en aktiv indsats for at udbrede nabosprogskompetencerne og formindske sprogbarrieren. Manglende sprogkompetencer hindrer en fri udnyttelse af og deltagelse i kulturtilbud på tværs af grænsen. Udover at fremme nabosprogene blev der ydet en indsats i forhold til at formidle viden om regionens regional- og mindretalssprog. Faggruppen for sprog og interkulturel forståelse har været styregruppe for arbejds pakken.

ARBEJDSPAKKE 6 Kulturstrategi

En kulturstrategi skulle sikre udviklingen af det dansk-tyske samarbejde i årene 2015-2025. Som led i processen blev der gennemført visionsseminarer med repræsentanter fra projekt- og netværkspartnerne og kulturaktører. Tilbage-meldingerne fra de dansk-tyske grupper indgik i den politiske strategiproces. Den nye dansk-tyske kulturaftale (2017-2020) blev realiseret som første led i kulturstrategiprocesen og satte fokus på talentudvikling og ungeprojekter i anledning af 100 året for grænsedragningen. Næste led i strategiprocesen var en sondering af mulighederne for et bredere geografisk samarbejde på tværs af hele Interreg-programområdet. Det stod hurtigt klart, at de tre Interreg-projekter kultKIT, NORMMUS og KursKultur havde så mange snitflader, at et fremtidigt tættere samarbejde inden for rammerne af et nyt Interregprojekt ville give god mening. Med bevillingen af KursKultur 2.0 (2019-2022) blev den anden milepæl i strategiprocesen således nået. Med det afholdte kulturpolitiske topmøde i foråret 2019 og endnu en strategiworkshop blev der taget hul på sidste etape i strategiprocesen, der gik ud på at identificere arbejdsområder og mål for den resterende periode frem mod 2025.

ARBEJDSPAKKE 7 Kulturakademi

Kulturakademi blev oprettet som led i KursKultur-projektet. Ni dansk-tyske museumspaar har arbejdet intenst sammen og udviklet undervisningsmaterialer til elever på forskellige klassetrin. Hvert museumspaar har fået besøg af 4 danske og 4 tyske klasser, der har arbejdet sammen parvis. 18 museer og 72 skoleklasser deltog i Kulturakademiets forløb. Til hvert tema og for hvert museumspaar er der blevet udarbejdet et kulturakademi-temahæfte, som er blevet fordelt gratis til alle skoler i grænselandet og nu kan bruges til forberedelse af nye museumsbesøg med andre elever. Indtil nu har 10 yderligere skoleklasser afprøvet temahæfterne og besøgt museerne. Målet er, at kulturakademi-temahæfterne også fremtidigt bliver brugt af skolerne. Et forskningsprojekt ved UC Syddanmark og Europa-Universität Flensburg undersøgte desuden, hvordan dansk-tyske elevmøder bedst muligt kan tilrettelægges, så eleverne får en faglig viden om et emne men samtidig også har et aktivt samarbejde med elever fra den anden side af grænsen.

Arbejdspakken Kulturakademi bestod desuden i etableringen af en hjemmeside, en grænseoverskridende læringsplatform for skoler og dagtilbud, med undervisningstilbud og materialer om kultur, sprog og grænselandet.

Hjemmeside: www.kulturakademi.dk

Hvem er partnere i KursKultur-projektet?

- Aabenraa Kommune /Regionskontor & Infocenter, Region Sønderjylland-Schleswig (Leadpartner)
- Kreis Nordfriesland
- Stadt Flensburg
- Kreis Schleswig-Flensburg
- Haderslev Kommune
- Sønderborg Kommune
- Tønder Kommune
- UC Syddanmark

KursKultur finansieres desuden med støtte fra de regionale partnere, de regionale idrætsorganisationer, UC Syddanmark, Kulturregion Vadehavet, Kulturministeriet og Ministerium für Bildung, Wissenschaft und Kultur des Landes Schleswig-Holstein.

KursKulturs målgruppe?

Projektets målgrupper er lokale, regionale og nationale myndigheder, interessegrupper, kulturinstitutioner, foreninger samt uddannelsescentre, skoler og børnehaver – og sidst men allervigtigst borgerne på begge sider af grænsen.

Hvad bliver anderledes i KursKultur 2.0?

Udvidelsen af partnerskabet til hele Interreg-programregionen åbner op for nye, innovative projekter og partnerskaber. Desuden skal der udvikles en speciel metode til formidling af nabosprogene dansk og tysk med fokus på det autentiske sprog møde, så flere får lyst til at lære nabosproget.

Hvad forbliver uændret i KursKultur 2.0?

Projektaktører fra begge sider af grænsen kan glæde sig over, at der fortsat vil kunne ydes støtte til people to people-projekter og dansk-tyske møder. Den første ansøgningsfrist er planlagt til efteråret 2019.

Projekt Kunst for alle

Dansk-tysk kunstprojekt for socialt udsatte familier

Interreg-projektet KursKultur har sat sig som mål at støtte projekter, der inddrager nye og andre målgrupper eller indgår usædvanlige og innovative projektpartnerskaber.

Det er 'Kunst for alle' et godt eksempel på. Projektet brugte genren kunst som et middel til at styrke socialt udsatte familiers udvikling, sammenhold og selvværd. De kreative workshops blev ledet af kunstnerne Rick Towle fra Aabenraa og Johannes Caspersen fra Flensburg. I projektet deltog både danske og tyske familier samt familier med anden etnisk baggrund. Frelsens Hærs afdeling i Sønderborg og foreningen Schutzengel fra Flensburg var partnere i projektet med støtte fra Sønderborg Kommune og Kulturbüro Flensburg.

Begge organisationer har erfaring med at tage sig af socialt udsatte familier og tilbyder familiehjælp. De havde ikke hidtil deltaget i et dansk-tysk samarbejde.

Kunst har en social funktion

I workshopperne arbejdede familierne med grafiske udtryksformer, farvelære og billedkomposition. Der blev afholdt tre lokale workshops og to fælles på Sønderborg Slot og i Phänomenta i Flensburg. Billederne blev vist for offentligheden til en fernisering.

I workshopperne havde de deltagende familier mulighed for at beskæftige sig intensivt med kunsten og glemme hverdagens problemer. Nogle havde aldrig haft en pensel i hånden før og opdagede så, hvor tilfredsstillende og givende den kreative proces kan være. Mange af deltagerne kender ikke denne ro til kun at kunne beskæftige sig med sig selv. De

lever med et handicap, har psykiske problemer eller et trauma. En syrisk familiefar fortalte f.eks., at han endelig havde kunnet glemme krigen i Syrien igen, og at han havde haft plads til positive tanker, mens han tegnede, og kunne udtrykke sine følelser gennem kunsten. Og det til trods for at han aldrig havde beskæftiget sig med denne genre før. Andre familier var begejstrede over, at den fælles aktivitet havde styrket dem som familie, og sagde, at de også ville tage denne idé med at være sammen med hjem.

Den danske kunstner Rick Towle opsummerer, at kunsten har en social funktion. Den forbinder mennesker i alle aldersgrupper uanset nationalitet. Det var ikke vigtigt, hvilket kunstværk der kom ud af det i sidste ende. Glæden ved den kreative proces var i højsædet. Deltagerne havde udviklet sig i løbet af projektet og havde fundet kunstneren i sig selv, mente Johannes Caspersen. Da der først var blevet skabt en basis af tillid og sagt et par opmuntrende ord, havde særligt de voksne fået mod på at udfolde sig kunstnerisk.

Projektpartnere: Frelsens Hær Sønderborg, Kultur, Event, Idræt og Fritid / Sønderborg Kommune, Kulturbüro der Stadt Flensburg, Schutzengel e.V. Flensburg

Yderligere partner: Integrationscenter Sønderborg

Workshopledere: Rick Towle og Johannes Caspersen

Læcker!

Spisekultur som interkulturel bro gennem tiderne

Menneskeheden har altid været optaget af mad og spisekultur, dvs. det at spise i fællesskab og værne om og opleve traditioner i forbindelse med højtider.

Mad er en del af hverdagen og ikke bare rent og skært næringsindtag. Mad er mere. Det handler om det sociale omkring spisebordet, om kommunikation og udveksling af erfaringer. Kimen hertil bliver lagt allerede i barndommen. Dufte og smagsoplevelser kan vække minder – om en bestemt ret, en følelse eller en stemning. Hos demente kan det i særdeleshed være et middel til at bygge broer til det, de har glemt.

De to kulturformidlere Elisa Priester og Ulla Bay Kronenberger har fundet på et projekt, som bygger flere broer samtidig. Elever fra Grundschule Kulturschule Glücksburg (3. og 4. klasse) mødte demente i dagplejen på Rønshave Plejecenter i Bov. Der er sproglige udfordringer, en kæmpe generationsforskel samt børnenes møde med ældre og syge mennesker.

Elisa Priester har arbejdet med eleverne og klædt dem på til projektet. De har bl.a. beskæftiget sig med mad før og nu i en arbejdsgruppe. Selv om børnene var blevet forberedt, var nogle af børnene en smule forskrækkede og forundrede efter det første møde med de demente og ville ikke derhen igen.

Mange af dem har ingen kontakt til denne generation. Deres forældre og bedsteforældre er yngre og har typisk også et langt bedre helbred. Men allerede til det andet møde mødte eleverne de demente uden at være det mindste forudindtaget. Eleverne havde forberedt spørgsmål til møderne som f.eks. „Hvad er din yndlingsret?“ eller „Hvad spiser du til jul?“ „Er dine yndlingsmåkager bløde eller hårde?“ Og så var der spil, sang og selvfølgelig fællesspisning på programmet.

Det var noget mere vanskeligt at klæde de demente på til mødet, end Ulla Bay Kronenberger havde regnet med. I teorien så mødet mellem ung og gammel enkelt ud. Men i praksis viste det sig, at det ikke var muligt at realisere alt det, de havde planlagt på papiret. Som kunstner brød Ulla Bay Kronenberger ind i plejehjemmets faste rytme og rutiner. Det var ikke kun de demente, der skulle inddrages i processen, men også plejecentrets. De syge mennesker havde ganske enkelt glemt meget igen til næste møde, og i nogle situationer følte personalet sig slet og ret overbebyrdet. Ulla Bay Kronenberger blev derfor nødt til at ryste et par kunstneriske trick ud ad ærmet og gå mere nænsomt og langsomt frem. Ved hjælp af tegninger, billeder og gentagne fortællinger lykkedes det hende at opbygge en tillidsbasis til både de ældre og personalet. For støtten fra plejepersonalet var nødvendig for at gennemføre projektet. Til sidst kunne alle parter således gå ind til mødet med åbent sind.

Hvad er din yndlingsret?

Kulturformidlernes facit er,

at det er mødet mellem ung og gammel, der fungerer bedst i projektet. Efter at have været lidt generet i starten, havde børnene derefter fået opbygget et næsten naturligt forhold til de demente. Det viste sig også, at nogle børn og bestemte demente hurtigt fandt fælles fodslag med en god kemi imellem sig. Og til det sidste møde var der sågar følelsesladede momenter og omfavnelser.

følelseladede momenter og omfavnelser

De to kulturformidlere kunne godt tænke sig et længere forløb i fremtiden og flere

muligheder for at mødes. Dorte Ballhorn Soll, leder af plejecentret i Bov, var begejstret for projektet lige fra starten. Hun synes også, at mødet på tværs af generationer er vigtigt. Det er første gang, at et projekt af denne art har fundet sted. Sådanne sammenkomster mellem skolebørn og demente er aldrig set før på plejecentret. Hun har konstateret, at de demente blomstrer op, når der er børn involveret. Derfor ser hun også perspektiver i flere af den slags projekter med mulighed for at mødes.

Andre projekter om inklusion og integration:

Parkinson kender ingen grænser

Mere end medicin

Der blev afholdt en konference for parkinsonramte fra begge sider af grænsen og deres pårørende. Under overskriften „Mere end medicin“ fik deltagerne inspiration og information omkring nye kreative behandlingsmetoder. Der blev samtidig skabt en platform for informationsudveksling, netværk og fællesoplevelser. Der var planlagt en blanding af kurser, fokusgrupper og foredrag med oplægsholdere fra Danmark og Tyskland.

Motion som medicin

Projektaktørerne introducerede sporten Indisk Kegel Svængning (IKS) for danske og tyske parkinsonramte. Forskning har vist, at symptomerne forbundet med sygdommen kan mindskes med denne metode. Målet var at dokumentere effekten af IKS gennem et koordineret fælles træningsforløb for testpersoner fra begge sider af grænsen. Netværkene blev udbygget yderligere. En film dokumenterer projektforløbet og resultaterne.

Målgruppe: Parkinsonramte og deres pårørende

Projektpartnere: Parkinsonforeningen / Sønderjyllands kreds, Deutsche Parkinson Vereinigung e.V. / Abteilung Flensburg

På en eller anden måde ... ligeværdig

Dansk-tysk konference om social og inklusiv interaktion gennem æstetisk praksis

Projektet var en praksisorienteret 2-dages konference om inklusion med fokus på både faglig udveksling og udveksling af praksiserfaring og viden. Ved at se på de forskellige tilgange og erfaringer fra Danmark og Tyskland skulle deltagerne få nye perspektiver på emnet. Der skulle samtidig skabes interesse for fremtidige grænseoverskridende forsknings- og praksisprojekter inden for kulturel dannelse.

Mennesker med og uden handicap var fælles om at lede foredragene, diskussionerne, workshopperne og det kulturelle rammeprogram.

Målgruppe: Mennesker med og uden handicap og med interesse for kulturel dannelse (f.eks. kulturformidlere, lærere, pædagoger, studerende)

Projektpartnere: Europa-Universität Flensburg; Institut für Ästhetisch Kulturelle Bildung, UC Syd, Adelby 1 Kinder- und Jugenddienste GmbH

Village Culture Walk

– en dansk-tysk spadseretur gennem Højer

Ud på landet

Bussen er fyldt til sidste plads med kunstnere, nysgerrige gæster, teaterfolk og studerende fra Flensburg og Quern. Sikkerhedsselerne bliver spændt, dørene bliver lukket, og der bliver tændt for airconditionen og dermed også for det hørespil, som skal forberede alle på det forestående eventyr. Og det virker! Bussen forlader Flensburg og tager de rastløse passagerer med en tur på landet. En stemme fra plastikpanelet oven over sæderne fortæller skiftevis på dansk og tysk om landsbyer fra i går og for 50 år siden. Om landsbyer, som ikke findes på samme måde længere. Som kun i erindringer og fortællinger er forbundet med hinanden med damplokomotiver og jernbaner, hvor der ligger asfalt i dag, mens vi eftertænksomme suser af sted på landevejen.

Bussen kører forbi fedestalde, industri og marker, da stemmen fra hørespillet forsøger at give et fortegnet billede af moderne landsbyer, der er industrialiseret ihjel, med multiresistente bakterier fra dyreavl og monopoliseret landbrug. Der hviskes indigneret på sæderne og udveksles vantro blikke med sidemanden. Skal det være landsbyen anno 2019? Før passagererne når at afsløre polemikken i hørespillet, befinder de sig lige midt i Village Culture Walk. I landsbyen.

Pink og grøn er det nye rød

Endestationen er nået. Byboere og landsbyboere fra de to busser strømmede ud på brostensbelægningen. En nysgerrig flok var allerede stimlet sammen foran den historiske hollandske mølle. Hist og her strålede noget pink og grønt. Disse to farver skal sætte kulør på dagen og være den røde tråd gennem den landlige idyl.

Efter at initiativtagerne, Rick Towle og Folke Witten, havde budt velkommen og museumsinspektøren for Højer Mølle havde givet en historisk introduktion til Højer, var tiden inde til at begive sig ud på Village Culture Walk. Landsby. Kultur. Spadseretur. Inddelt i grupper blev gæsterne og beboerne sendt ud for at udforske landsbyen på egen hånd. Den pink-grønne tråd, balloner og en Culture Walk Plan hjalp dem med at finde vej til de seks vigtigste stationer.

Deltagerne blev både budt på en 'indpakket' tidligere tøjbutik, et pop-up gallery lavet af Højer Design Efterskole og en klanginstallation i Højer Record Store, og overalt blev de mødt af farverne pink og grøn og talrige gademusikere, der ledte publikum gennem gaderne til tonerne af deres musik. Efter et stop i kirken, hvor først basunorkestret fra Quern, så præsten og til sidst den danske jazztrio 'Mighty Mouse' optrådte, gik turen videre til rådhushaven. Alléen, som førte hen til det dansk-tyske kaffebord i det fri, var pyntet med farvestrålende flag malet af skolebørn fra Højer og Steinbergkirche. „Børnene er rigtig stolte over at kunne vise deres kunstværker frem for deres forældre – og for børnene fra den anden side af grænsen“, forklarer medinitiativtager Rick Towle, som har stået for workshopperne med børnene.

Alléen var pyntet med farvestrålende flag.

Opdag kunsten og landsbyen

Højer Design Efterskole har eksperimenteret meget med, hvordan man kan genoplive Højer, ikke kun i form af events, men også ved hjælp af design og arkitektur, så der bliver skabt en ny måde at opleve landsbyen på, forklarer Rick Towle. Kunstværkerne fra Steinbergkirche, flagene og elevernes artwork kan også ses overalt i Højer, hvilket bliver særligt tydeligt på en hestevognstur gennem byen, når man pludselig ser pinkfarvede sko hænge mellem husene eller elevernes udkast til byvåben. Da indskolingseleverne fra Højer begyndte at skrive af ophidselse på hestevognen, da de kørte forbi deres egne billeder, stod det klart for Rick Towle: „Det er begyndelsen på noget helt særligt.“ For børnenes indstilling til deres hjemby har også ændret sig. „De ser nu Højer med andre øjne. De har lært meget om deres by, har været ude i Nationalpark Vadehavet og har kunnet arbejde med et tema i både design-, billedkunst-, biologi- og historieundervisningen. De har leget meget og skabt noget, som de virkelig er stolte af, fordi de fik mulighed for at ‚bruge‘ deres by på en ny og kreativ måde. Vi og børnene er meget stolte af at være en del af noget så unikt.“

Grænseoverskridende kulturudveksling

Højerborgernes gæstfrihed kunne mærkes i hele byen. Det blev fremhævet af både bandet ‚Marten Threepwood & Das Leben‘ fra Flensburg og teaterstuderende fra Europa-Universität Flensburg. Det vil Rick Towle gerne bygge videre på og etablere et samarbejde mellem Quern, Steinbergkirche, Flensburg og Højer. Han blev inspireret af gæstfriheden og det gode samarbejde med Højerborgerne. „Nu, hvor vi har fået skabt en forbindelse, hvor tyskere er kommet til Danmark, vil vi gerne tage børnene fra Højer med til Steinbergkirche og Flensburg.“ Han ser det som starten på en grænseoverskridende kulturudveksling, hvor landsbyer kan påvirke og inspirere hinanden.

Skuespiller Arno Sudermann har også beskæftiget sig med ‚landsbyen‘ som tema gennem længere tid. „Landsbyerne gennemgår store forandringer i øjeblikket, mange flytter til de større byer, og landsbyerne bliver tomme og forladte.“ Sammen med sin kunstnergruppe ‚Institut für theatrale Angelegenheiten‘ undersøger han hvorfor. Hvorfor søger så mange til de større byer? Hvad kan man gøre for at modvirke denne tendens? Og hvor vil der være mulighed for at

skabe en kulturel identitet igen, noget som ligger Arno særligt på sinde. I forbindelse med Village Culture Walk viste ‚Institut für theatrale Angelegenheiten‘ med Arno Sudermann, Carolina Walker og Mathis Schwormstede et udsnit af teaterstykket ‚Das Dorf‘ fra 2017 på torvet foran kirken. For Mathis Schwormstede, som ud over at spille skuespil også er lærerstuderende i Flensburg, handlede det også om en kunstnerisk kollaboration og om at bringe danskere og tyskere sammen. „Det er lidt som at bringe kunstnere og nationer sammen ude på landet.“

Visionen

Initiativtagerne, Folke Witten og Rick Towle, har en vision, som går ud på at give landsbyen en ny rolle og identitet. „Særligt når man tænker på grænse-regionen, så har man en følelse af, at det er meget mere internationalt her end i København“, fortæller Rick Towle. Landsbyerne er et ‚cool sted at bo‘. Sammen vil kunstnerne gerne inspirere andre landsbyer. „Vi vil vise folk, hvor smukt og levende en landsby kan blive. Det potentiale, som landsbyerne rummer, virker som en kulturel dynamo.“

Kunstnerne og de medvirkende har allerede fået øjnene op for potentialet i Højer, Quern og Steinbergkirche. Som led i Village Art-projekterne har mere end 150 børn fra 1. – 10. klasse fra Danmark og Tyskland beskæftiget sig med landsbyen som tema. Hvis Rick Towle kunne få lov at bestemme, så skulle Village Art-projektet og Culture Walk videreudvikles til en hel festival med landsbyen som omdrejningspunkt.

Anna-Sophie Hansen

Fakta Village Art

Projektet fokuserer på strukturændringen og implementeringen af nye kulturelle formater i landdistrikterne. De to landsbyer Højer og Quern, en gruppe kunstnere samt elever og studerende fra grænseregionen samledes for en kulturel udveksling. Et centralt element var de to større arrangementer om sommeren. Her skabte unge talenter, amatører og landsbyboerne under vejledning af professionelle kunstnere i fælleskab en åben scene midt i landsbyerne.

Projektpartnere:

Internationale Jugendbildungsstätte Jugendhof Scheersberg (koordinerende partner), Højer Design Efterskole / Designhøjskolen Højer

Yderligere partnere:

Europa Universität Flensburg / Abteilung Darstellendes Spiel, Kirchengemeinde Quern

---

Kulturen kommer ud til borgerne

Village Art er et eksempel på et projekt, hvor kulturen kommer ud til borgerne og borgerne ikke besøger en traditionel kulturinstitution.

Yderligere eksempler for støttede KursKultur-projekter i den kategori:

GrænseGrafik

Tryk i det offentlige rum

Tryksymposium i Sønderborg – Under ledelse af to kunstnere blev der fremstillet træsnit i stort format, som så blev trykt i det offentlige rum ved hjælp af en damptrømler.

Projektpartnere:

Sønderjyllands Kunstscole, Europa-Universität Flensburg, Institut für ästhetisch-kulturelle Bildung, Abt. Kunst & visuelle Medien

---

Wattn Dat Vad er nu det

Kunst i udstillingsvinduer

Fælles præsentation af dansk og tysk kunst i det offentlige rum samt kunstnerisk udveksling er to fokusområder i projektet. Projektaktørerne arrangerede en to ugers udstilling i udstillingsvinduer i forskellige butikker i centrum af Husum (2017) og Skærbæk (2018).

Projektpartnere:

Foreningen Kunstnerhuset, Skærbæk Fritidscenter, Kunstverein Husum und Umgebung e.V.

Projekter lavet af unge for unge

Danske og tyske deltagere i projekt-magerforløb

Interreg-projektet KursKultur har haft særligt fokus på at støtte børne- og ungeprojekter. Det har her særligt handlet om at finde en måde til, hvordan unge selv kunne blive engageret og stable et projekt på benene.

Til det formål blev der skruet et forløb sammen for netop denne målgruppe. Startskuddet lød i efteråret 2016. Institutioner fra begge sider af grænsen, som arbejder med unge mennesker og er interesseret i at støtte de unge deltagere i projektgennemførelsen, blev opfordret hertil i forbindelse med opstartsarrangementet. Invitationen til de unge blev spredt bredt i begge lande via sociale medier, partnerorganisationer, pressemeddelelser og opslag. Til optaktsarrangementet kom der 20 unge og otte institutioner, som præsenterede sig selv.

Næste skridt var at udvikle idéer. På en prioriteringsliste kunne de unge deltagere vælge, hvilken institution de gerne ville samarbejde med. Men før projektansøgningen blev indsendt, skulle de unge først deltage i et projekt-magerforløb over to weekender med fokus på projektledelse, budgetter, markedsføring, krav til grænseoverskridende kulturprojekter, teambuilding, præsentationsteknikker og udfyldelse af ansøgninger. Der deltog omkring 14 danske og tyske unge. I starten af december 2016 præsenterede de forskellige teams deres projektidé for en fagjury og modtog et diplom som projektleder. To af de tre projekt-idéer gik videre til ansøgningsrunden og blev realiseret. Det drejede sig her om et kunstprojekt i samarbejde med Sønderjyllands Kunstscole og om en weekend for unge på Tønder Ungdomsskole.

Holdene bag de to projekter mødtes flere gange i forberedelsesfasen, hvor der blev drøftet detaljer og gennemført målgruppeorienterede foranstaltninger. Ungdomsweekendprojektet i september 2017 på Tønder Ungdomsskole var særlig vellykket og nåede sin målsætning om ca. 60 deltagere i alderen 13-15 år fra begge sider af grænsen. Weekendens indholdsmæssige del blev tilrettelagt og ledet af tre unge, som havde deltaget i projekt-magerforløbet. Der blev bl.a. budt på ice breaker-øvelser, gokart-kørsel, sport, udendørs lasergame, musik og diskoaften.

Under den efterfølgende evaluering af hele projekt-magerforløbet blev det diskuteret, hvorfor kun to projekter var blevet realiseret – det ene med stor succes – og om resultatet havde stået i et rimeligt forhold til tidsforbruget. Det må også konstateres, at det nok næppe var lykkedes uden støtten fra de deltagende kulturinstitutioner, faggrupperne, skolesocialrådgiverne og KursKultur-sekretariatet. De unge deltagere og holdet bag ungdomsweekenden var begejstrede. Mette Greve fra Tønder Ungdomsskole synes, at det er rigtig fedt, når unge laver projekter til andre unge. For de ved simpelthen, hvad andre unge godt kunne tænke sig at have og er på bølgelængde med dem. De tre projektledere Mats, Julius og Bente (alle 16 år) er enige om, at de har lært en masse om projektplanlægning, det at lægge og overholde et budget og at markedsføre en idé. Men de har også lært, at det ikke var lykkedes i samme omfang uden solid opbakning. Da weekenden var vel overstået, var de tre meget lettede og stolte over, at de unge havde haft det sjovt, og at der var blevet knyttet nye kontakter hen over grænsen.

Film om ungdomsweekenden: <https://www.kulturfokus.dk/om-kulturfokus/videoarkiv/ungdomsweekend/>

Flere eksempler på børne- og ungeprojekter, der er gennemført uafhængigt af projektmagerforløbet:

Grænseoverskridende ungdomssamarbejde ,Grenze/lös!'

Workshoptilbud for unge

Den 4-dages workshop for unge blev afholdt i sommeren 2017 på Løgumkloster Højskole. Projektet havde som mål at udvikle en model for en bæredygtig platform for det grænseoverskridende ungdomssamarbejde. På workshoppen skulle der diskuteres aspekter omkring emner som samarbejdspartnere, fremtidig finansiering og organisation. Ekspertter inden for frivilligt arbejde, workshoporganisation og fundraising var inviteret til at komme med input.

Udfordring: Det var vanskeligt at finde tilstrækkelige deltagere fra fler- og mindretal. Det skyldtes muligvis tidspunktet, eller at der ikke var blevet informeret om projektet tidligt nok. Desuden kunne nogle af deltagerne kun være med i begrænset omfang, havde meldt afbud med kort varsel eller var slet ikke mødt op.

Projektpartnere: Grænseforeningen Ungdom, Sydslesvigsk Vælgerforenings Ungdom (SSWU), Junge Spitzen

Grænseløs musical

Fremme interesse for film og teater

Projektpartnerne ønskede at fremme børn og unges interesse for film og teater og stable en musical på benene. Som en del af en sommercamp på Idrætshøjskolen Sønderborg i sommeren 2018 kunne de unge deltagere vælge mellem workshops om dans, teater, sang og film. De arbejdede intensivt sammen med koreografer, musiklærere og scenefolk og kunne til sidst præsentere en vellykket musical for offentligheden. Marianne Nielsen fra Sønderborg Musikskole var ansvarlig for projektet og har medvirket i formuleringen af anbefalingerne til ungdomsprojekter.

Udfordring: Sproget kan være en udfordring, der kan medføre misforståelser. Men de danske og tyske unge fik for det meste selv løst problemerne. Det skal fremhæves særligt, at der også deltog tyske deltagere fra Lübeck.

Projektpartnere: Sønderborg Musikskole, Internationale Bildungsstätte Jugendhof Scheersberg

Satire

Satirisk diskussion af samfundspolitiske emner

Projektet handlede om den satiriske diskussion af samfundspolitiske emner i form af standup/poetry slam. Gymnasieelever fra to tyske og to danske gymnasier mødtes i to dage og arbejdede med udvalgte emner i forskellige workshops, der blev ledet af professionelle folk inden for poetry slam/standup. På andendagen om aftenen mundede arrangementet ud i en offentlig fremførelse i Kühlhaus i Flensburg, hvor både de bedste elever og de professionelle workshopledere optrådte. Forud for workshopperne havde eleverne beskæftiget sig med satire i undervisningen. Der deltog gymnasier fra Flensburg, Haderslev og Aabenraa.

Projektpartnere: Bund Deutscher Nord-schleswiger, Sydslesvigsk Forening, Kulturwerkstatt Kühlhaus e.V.

Pippilotta – Grænseløs sejlads

På tur med sejlskibet ,Pippilotta'

I efteråret 2018 var de unge på tur med sejlskibet ,Pippilotta' i en uge. Det overordnede mål var kulturel udveksling, og at deltagerne skulle lære hinanden at kende. Der blev tilstræbt en så heterogen gruppe som mulig med deltagere fra begge sider af grænsen, blandet fra mindretals- og flertalsbefolkningen. Et andet centralt element i projektet var, at der skulle laves en film.

Målgruppe: Unge i alderen 17-25 år

Projektpartnere: Deutscher Jugendverband für Nordschleswig, Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger, Internationale Bildungsstätte Jugendhof Scheersberg

Anbefalinger

På baggrund af erfaringer og samtaler med kulturaktører kan der gives følgende sammenfattende anbefalinger til dansk-tyske børne- og ungeprojekter:

- ,Keep it simple' og med en overskuelig tidsramme
- Hvorfor dansk-tysk? Skal forklares forståeligt og indbydende
- Det skal formuleres klart, hvad der forventes af de unge
- Samarbejde mellem institutioner, der arbejder med unge
- Der skal findes emner/interesseområder, som appellerer til de unge. Det dansk-tyske aspekt er nemlig ikke tilstrækkeligt.

Kulturakademi

Elevmøder i grænselandet

Kulturakademi lægger vægt på et samarbejde mellem skoler og museer i grænselandet.

I regi af Kulturakademi udforsker museer og skoler sammen Region Sønderjylland-Schleswigs kulturarv. Gennem dette samarbejde er der blevet udarbejdet undervisningsforløb, som skoleklasser kan bruge til forberedelsen af museumsbesøg i hjem- eller i nabolandet. Temahæfterne kan downloades på www.kulturakademi.dk eller bestilles ved Regionskontor & Infocenter. Temahæfterne kan bruges i forberedelsen af og under selve museumsbesøgene men giver også ideer til det videre arbejde med emnet. De ni dansk-tyske Kulturakademi-temahæfter bliver i det følgende kort præsenteret.

Kulturakademi – Temahæfte 01

Danevirke Museum & Historiecenter Dybbøl Banke

Tema: Hvor går grænsen?

Målgruppe: Elever fra 7. klasse

På **Danevirke Museum** lærer elever om Slesvigs lange og komplicerede historie, lige fra de første forsvarsbygninger omkring år 450 til de nuværende mindretal på hver side af grænsen. Eleverne skal naturligvis også ud på selve Danevirke og høre om forsvarsværket med den store Valdemarsmur og skanserne fra 1864. Eleverne skal løse en række opgaver, både inde på museet og ude på volden. I **Historiecenter Dybbøl Banke** lærer eleverne om

krigen i 1864, der blev den blodige kulmination på konflikten. Eleverne hører om soldaternes hverdag og deres oplevelser på slagmarken. Vi sætter fokus på de slesvigske soldater, der skulle kæmpe i den danske hær, uanset om de støttede sagen eller ej. Eleverne skal selv være aktive, både i historiecentrets rekonstruerede skanse og ude på den historiske slagmark.

Kulturakademi – Temahæfte 2

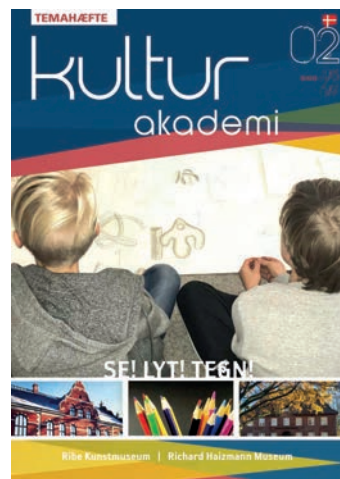
Ribe Kunstmuseum & Richard Haizmann Museum

Tema: Se! Lyt! Tegn!

Målgruppe: Elever fra 4. klasse

På **Richard Haizmann Museum** introduceres eleverne til, hvordan kunstnerne har arbejdet og registrerer detaljer, som ofte bliver overset. Foruden at se på kunst, formidles og øves brugen af kunstnermaterialer. Forløbet 'Se! Lyt! Tegn!' forbinder den ældre kunst på **Ribe Kunstmuseum** med den nye kunst på Richard Haizmann Museum og får samtidig eleverne til at huske deres museumsbesøg

for noget andet end en klassisk rundvisning. Det handler nemlig i høj grad om at se og om at skabe. Eleverne skal tegne skulpturer og malerier på museet og slippes efterfølgende løs i byens rum. I Niebüll kommer de til at tegne Haizmanns skulpturer, der står på torve og gader, og i Ribe skal de fotografere gader fra lige præcis dét sted, hvor kunstnerne malede billeder for over 100 år siden. Herefter skal de kunne redegøre for, hvad der har ændret sig gennem tiderne.

Kulturakademi – Temahæfte 3

Cathrinesminde Teglværk & Eiszeit-Haus Naturwissenschaftliches Museum

Tema: Hvad kom der ud af istiden?

Målgruppe: Elever fra 5. klasse

På **Eiszeit-Haus** Naturwissenschaftliches Museum i Flensburg lærer eleverne, hvordan landskabet for enden af gletsjerne kan have set ud, og hvordan en smeltende gletsjer former omgivelserne. I små forsøg stifter elever bekendtskab med lers egenskaber og ser på, hvilke forudsætninger der skal til, før ler kan aflejres. Desuden beskæftiger de sig med de mennesker, som har levet i vores region efter sidste istid, og de skal prøve at lave genstande fra stenalderen. På **Cathrinesminde Teglværk** lærer eleverne

om, hvordan man fra 1700-tallet og frem til i dag har anvendt og stadigvæk anvender det fra istiden aflejlrede ler til fremstilling af teglprodukter som mursten, tagpander og drænrør. Teglproduktionen på begge sider af Flensburg Fjord startede i senmiddelalderen, steg meget i 1700- og 1800-tallet og toppede med industrialiseringen i perioden 1850 – 1900. Desuden lærer elever om teglværksarbejdere, især om arbejderbørnenes hverdag, deres arbejdsopgaver både på teglværket og i arbejderhjemmet. Elever lærer ved at lytte, spørge, kikke på genstande, løse opgaver i par og ordne praktiske gøremål som dem, arbejderbørnene også lavede dengang omkring år 1900.

Kulturakademi – Temahæfte 4

Kulturhistorie Tønder & Museumsberg Flensburg

Tema: Forske i genstande

– En tidsrejse fra 1400 til 2018

Målgruppe: Elever fra 7. klasse

Kulturhistorie Tønder blev oprettet som kulturhistorisk museum i 1923. Fra begyndelsen har museets fokusområde været "Det gode Håndværk" især i form af kniplinger, sølv, møbler, fajancer og hollandske fliser. I Tønders gamle vandtårn, opført 1902, vises en udstilling af møbelarkitekten Hans J. Wegners stole. Vandtårnet og det tilhørende pumpehus er bygget i tidens karakteristiske stil og i gode og solide byggematerialer. Pumpehuset bruges i dag som foredrags- og koncertsal, og det er også her, at undervisningen foregår. Undervisningsforløbet hos Kulturhistorie Tønder handler om kulturhistorie og det gode håndværk. Det handler også om, hvordan man arbejder med indsam-

ling, registrering, konservering, forskning og formidling af de ting, man har på museet.

Museumsberg Flensburgs epokerum fra middelalderen til renæssancen repræsenterer borgerlivet. De unge ser og oplever her ting fra hverdagen. De udvalgte museums-genstande hjælper dem til bedre at kunne sætte sig ind i adfærdsmønstre og -normer. Det tosprogede skema i undervisningsforløbet på museet lægger op til at undersøge genstandens størrelse og materiale nøje. Skærmterminalerne på museet kan være en hjælp for eleverne til at finde baggrundsinformation om, hvad genstanden har været brugt til tidligere, og hvor den mere præcist stammer fra. Har gamle museums-genstande i det hele taget en værdi for de unge? Dette spørgsmål vil blive besvaret i transformationen fra før til nu.

Kulturakademi – Temahæfte 5

Sønderborg Slot & Museumsinsel Schloss Gottorf

Tema: Nydambåden

– dansk, tysk eller fælles kulturarv?

Målgruppe: Elever fra 8. klasse

På **Sønderborg Slot** arbejder eleverne med udstillingen "Fejder om fortiden." Den omhandler betragtninger over, hvordan oldtiden er blevet brugt i kampen om, hvorvidt Slesvig er dansk eller tysk. Her lærer eleverne at arbejde med historiske scenarier og vurdere deres budskab.

På **Schloss Gottorf** lægges fokus på selve Nydambåden. Nydambåden popper af og til stadig op som stridspunkt i den offentlige debat, når det dansk-tyske samarbejde diskuteres. Så selvom de involverede parter (danske og tyske myndigheder, videnskaben og museerne) er kommet frem til nogle kompromisser omkring fundene fra Nydam Mose, er ikke alle lige glade for den nuværende løsning. I Schleswig tager de så selv stilling til Nydambådens placering og betydning samt vurderer, hvorvidt deres egen og de andres holdning kan være eksemplarisk for en mulig konflikt.

Kulturakademi – Temahæfte 6

Kulturhistorie Aabenraa & Flensburger Schifffahrtsmuseum

Tema: Under sejl – mod nye horisonter

Målgruppe: Elever fra 7. klasse

Flensburger Schifffahrtsmuseum fokuserer på, hvorledes byens købmænd og kaptajner deltog i handlen i de danske kolonier i Vestindien. Udstillingen fortæller om byens udvikling, som altid har haft søhandel og søfart som omdrejningspunkt. Byens rolle som en vigtig handels- og havneby i den danske helstat gjorde det muligt for byen at få adgang til de danske kolonier i Caribien. Eleverne lærer, hvilke varer der blev handlet med, hvilken rolle rom-

sukkerhandlen spillede, og hvordan disse varer blev videreforarbejdet og solgt i Flensburg og Danmark. De stifter bekendtskab med købmænd fra Flensburg, som bragte rigdom til deres handelshuse og byen og medvirkede til, at byen blev berømt som romby. **Kulturhistorie Aabenraa** fokuserer på de mange store sejlskibe, der blev bygget og bemanded i byen, men som sjældent vendte hjem igen, når de først havde sat kursen ud på verdenshavene. På museet i Aabenraa vil eleverne stifte bekendtskab med nogle af de skibsbyggere og kaptajner, der førte byens søfart til storhed.

Kulturakademi – Temahæfte 7

Kunstmuseet Brundlund Slot & Nolde Stiftung Seebüll

Tema: Blomsterkraft

Målgruppe: Elever fra 4. klasse

Temahæftets hovedemne er Emil Noldes og O.D. Ottesens blomstermalerier. Blomstermotivet ses gennem deres forskellige personligheder og to meget forskellige kunstneriske stilperioder og udtryk. Da motivet er det samme, bliver de forskellige kunstneriske udtryk så meget desto

tydeligere. Eleverne får mulighed for at erfare historiens gang, forstå, hvad stil og udtryk er, og får indsigt i kunstneriske udtryks mangfoldighed gennem tiden. Gennem praktisk-æstetiske øvelser får de desuden kendskab til og erfaring med de forskellige perioders blomstermaleri.

Kulturakademi – Temahæfte 8

Gram Lergrav & Naturkundemuseum Niebüll

Tema: Opdag evolutionen

Målgruppe: Elever fra 7. klasse

Gram Lergrav ligger i et skovområde nord for Gram og på randen af den geologiske formation Rødding Bakkeø. Under museumsbesøget får eleverne selv mulighed for at udgrave fossiler i lergraven og bestemme dem. Efter ekskursionen til lergraven besøger eleverne museets udstilling, hvor de beskæftiger sig med sjældne fossiler og diskuterer, hvilke faktorer der har indflydelse på de forskellige dyre-

gruppers udvikling. Besøget på **Naturkundemuseum Niebüll** starter med en introduktion til temaet evolution. Følgende emneområder vil blive behandlet: bestemmelse af fossiler, deres opståen og tidsmæssige indplacering, mutation og selektion, hestens udviklingshistorie og menneskets oprindelse og udbredelse.

Kulturakademi – Temahæfte 9

Nationalmuseet Frøslevlejrens Museum & KZ-Gedenkstätte Husum-Schwesing

Tema: Menneskerettigheder og fangenskab i nazismen

Målgruppe: Elever fra 8. klasse

Det fælles undervisningsforløb og museumsbesøgene skal give eleverne en historisk basisviden om **KZ-Gedenkstätte Husum-Schwesing** og **Frøslevlejrens Museum** og et indtryk af, hvordan de to steders historie hænger sammen. Der findes således en række mennesker, som først har siddet fængslet i den ene lejr og derefter i den anden. Begge erindringssteder fungerer som eksterne læringsmiljøer, hvor eleverne kan få baggrundsinformationer om historien på de autentiske steder. Undervisningsmaterialet behandler emnerne „fratagelse af fangernes rettigheder“

og „menneskerettigheder“. I undervisningsforløbet kan eleverne lære om „FN’s Verdenserklæring om Menneskerettigheder“ og drage paralleller mellem fortid og nutid. Lejrerne i Frøslev og Husum-Schwesing blev begge oprettet i 1944 men under vidt forskellige forudsætninger. Frøslevlejren blev til efter lange forhandlinger med den tyske besættelsesmagt for at forhindre danske statsborgere i at blive deporteret til tyske koncentrationslejre. Lejren i Husum-Schwesing fungerede kun som udelejr for koncentrationslejren Neuengamme tæt på Hamburg i tre måneder, fra september til december 1944.

Dansk-tyske elevmøder: De 10 bud

Bud Nr. 1: Hvorfor skal vi mødes?

- Det skal italesættes over for eleverne, hvorfor de skal møde en henholdsvis dansk eller tysk klasse?
- Introduktion til grænselandets historie: Hvorfor er sådanne møder vigtige netop her?

Bud Nr. 2: Praktiske forhold

- De to landes skolesystemer stemmer ikke fuldstændig overens. For at kunne drage det største udbytte af forløbene, skal den tyske klasse være en årgang højere end den danske klasse, så eleverne nogenlunde har samme alder.
- Klassestørrelser kan være en udfordring ved gruppedannelser.
- At krydse grænsen kan være en udfordring for asylansøgere

Bud Nr. 3: Gruppetørrelser

- Ikke for store grupper
- Grupper med fire deltagere fungerer godt.
- Inddeling af grupperne hjemmefra

Bud Nr. 4: Lærerenrolle

- Det anbefales, at lærerne mødes før besøget for at afstemme forventninger og opgaverne.
- Lærernes viden og erfaringer skal inddrages, # både pædagogisk og didaktisk.
- Det er en fordel, hvis lærerne har danske og tyske sprogkundskaber.

Bud Nr. 5: Forventningsniveau

- Hvilket udbytte skal eleverne og lærerne have fra mødet?
- Læringsmålene skal italesættes.
- For eleverne er det mere konkret ved en hands-on-opgave. Teoretiske opgaver kræver mere forberedelse i de pågældende skoler.
- Lærerne kan bruge "Icebreaker-øvelser".

Bud Nr. 6: „Positiv tvang“

- Elevmøder mellem danske og tyske elever skal hjælpes på vej.
- Lærerne har en aktiv rolle – lærerne skal støtte eleverne.
- Kontakten mellem skolerne før besøget er en fordel fx elevbeskrivelser.
- Det er en fordel, når eleverne har et produkt, de skal lave eller udføre.

Tipp Nr. 7: Viljen til at ville

- At kommunikere på mange måder
- Eleverne skal have mod men også lyst til at prøve sig frem på et andet sprog. De kan også bruge hænder eller tegn. Det giver dem en form for stolthed.
- Tysk – dansk – engelsk – gør et forsøg.

Bud Nr. 8: Digitale hjælpemidler?

- Oversættelses-Apps som fx Google translate eller Microsoft translator må gerne bruges.
- Den mundtlige kommunikation har en stor betydning - der skal ikke kun kigges på en skærm.
- Fordele og ulemper ved brug af digitale hjælpemidler skal overvejes.

Bud Nr. 9: Ro og orden

Eksterne læringsmiljøer:

- Læreren spiller en vigtig rolle.
- Eleverne skal forberedes på at lytte til museumsformidlerne.
- Eleverne skal være modtagelige over for formidling under besøget

Bud Nr. 10: Samarbejde skoler og museer

- Didaktisering af museumsbesøg
- Vedvarende partnerskaber mellem skoler og museer.
- Velvarende partnerskaber mellem danske og tyske lærere.
- Etablering af en mentorordning.
- "Interreg-klasser" kunne fremme vedvarende skolepartnerskaber.

Sprogprojekter

Naboens sprog

Den dansk-tyske grænseregion rummer en mangfoldig kultur og giver mulighed for at beskæftige sig med forskellige sprog hver dag.

Flertallet taler dansk eller tysk, nogle taler begge sprog, og andre igen har kendskab til de regionale sprog plattysk og sønderjysk samt mindretalssproget frisisk. Sprog er nøglen til at forstå hinanden. Hvis man kan læse og forstå tekster, artikler og nyheder på nabosproget, åbner der sig en helt ny verden. Man dykker ned i hverdagen i nabolandet, lærer af erfaringer og måder at arbejde på. Derved får man inspiration til ens eget område, til projekter og nye former for samarbejde. KursKultur-projektet har med arbejds pakken "Nabosprog" haft

mulighed for at støtte sprogprojekter og udviklingen af undervisningsmaterialer. I samarbejde med forskellige uddannelsesinstitutioner på begge sider af grænsen er der blevet udarbejdet materialer til forskellige alderstrin til fremmedsprogs- og nabosprogsundervisningen. Alle materialerne kan downloades på hjemmesiden

www.kulturakademi.dk/sprog

og præsenteres her.

Rødgrød & Rübemus

Hanna og Mikkel tager børnene med på en spændende rejse igennem årtiderne og regionen. Hver måned laver de en lækker ret, og i små historier fortæller de om deres fælles oplevelser. Børnene vil høre om skikke og traditioner i regionen. Hanna, som er fra Flensburg, og Mikkel, der bor i Gråsten, er venner. De går i børnehaven og har mødt hinanden ved et dansk-tysk sprogprojekt.

Aldersgruppe: Børnehaven og indskolingen

Tidsrejsen – Die Zeitreise

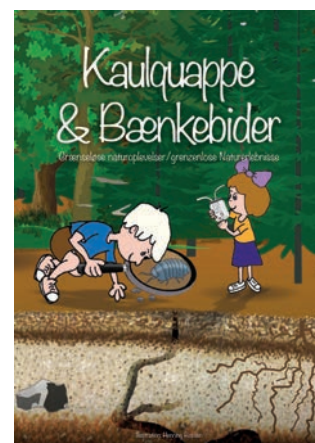
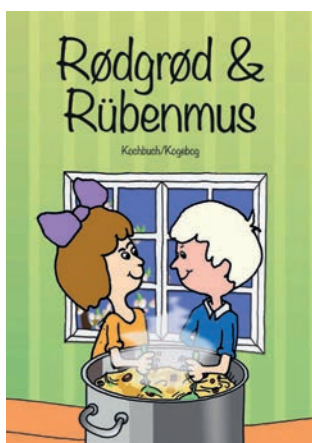
Hanna og Mikkel finder et skattekort og en tryllestav i en gammel kiste, mens de er på besøg hos Mikkels mormor. Dette er begyndelsen på en eventyrlig rejse igennem tiden og regionen Sønderjylland-Schleswig. I ti små historier dykker børnene ned i forskellige tidsperioder og kommer til steder, som fortæller deres helt egen historie. Her lærer de regionens skikke og traditioner at kende.

Aldersgruppe: Børnehaven og indskolingen

Kaulquappe & Bænkebidder

Denne gang tager Hanna og Mikkel børnene med ud i naturen. Børnene vil høre noget om forskellige levesteder, naturfænomener, dyr, planter og menneskene i regionen Sønderjylland-Schleswig. Hæftet er delt op i de fire elementer vand, jord, ilt og luft, og til hvert element findes der spændende forsøg, lege og opgaver. Alle aktiviteter kan laves i børnehaven, i skolen eller hjemme.

Aldersgruppe: Børnehaven og indskolingen

Erik und die Wikinger

Undervisningsmaterialet er hovedsageligt på tysk og retter sig mod elever nord for grænsen, som lærer tysk. Materialet beskæftiger sig med vikingetiden og giver lærerne en god ramme for et tværfagligt samarbejde mellem fagene tysk og historie. I forhold til tyskfaget sigter materialet mod, at eleverne udvider deres tyske ordforråd, samt at de udvikler deres kommunikative kompetencer. Undervisningen i historiefaget tager udgangspunkt i kilder, både skriftlige og arkæologiske fund og vil give eleverne viden om vikingernes samfund, religion, hverdag og handel.

Aldersgruppe: 4. - 5. Klasse

Ud med sproget – Heraus mit der Sprache (Lærervejledning)

Lærervejledningen skal lette lærernes forberedelse og gennemførelse af dansk-tyske elevmøder og hjælpe til, at eleverne hurtigt tør op og snakker med hinanden. Hæftet beskriver icebreaker-øvelser til forskellige kontekster og klassetrin. På sigt skal materialet bidrage til at styrke lærernes nabosprogsdidaktiske kompetencer til at planlægge og gennemføre grænseoverskridende dansk-tyske elevmøder.

Aldersgruppe: 3. - 13. klassetrin

Ud med sproget – Heraus mit der Sprache (Parlør)

Denne parlør skal lette sprogmodet for eleverne, idet de kan anvende ordforrådet og bruge det i lister og oversigter for at snakke med deres udvekslingspartnere på både dansk og tysk og begå sig mere sikkert på nabosproget. Eleverne kan selv supplere hæftet ved at tilføje nyt ordforråd, sætninger, udtryk og talemåder, som de har hørt.

Aldersgruppe: 3. - 13. klassetrin

Håndbog: Dansk Dogme Didaktik

Bogen er på dansk og henvender sig til dansklærere i Schleswig-Holstein, som underviser dansk som hhv. nabo- og fremmedsprog. Håndbogen blev udviklet af Ivy York Möller-Christensen, som underviser på læreruddannelsen på Europa-Universität Flensburg. Lærerhåndbogen tilbyder forskellige tilgange til undervisningen i forhold til de enkelte emneområder og kan tilpasses elevernes alder og niveau.

Aldersgruppe: Indskoling til gymnasiet

Grænseland: To Lande – Et Arbejdsmarked

Hæftet indeholder tekster om det grænseoverskridende arbejdsmarked og om arbejdskulturen. Materialet er ikke tænkt som en håndbog eller vejledning. Snarere tager materialet temaer som påklædning, sprogbrug mv. op gennem tekster, autentiske udsagn og opgaver på en måde, der skal give eleverne anledning til refleksion og dermed til at styrke deres interkulturelle kompetence. På Kulturakademiets hjemmeside kan man downloade opgaver til undervisningen.

Aldersgruppe: 9. klasse til gymnasiet

Im Grenzgebiet

Hæftet med fokusområdet "identitet" indeholder materialer, som kan bruges i undervisningen på mange forskellige måder. Teksterne og opgaverne retter sig mod elever på melletrinnet, udskoling- og gymnasieniveau og kan med særlig fordel anvendes i fagene samfundsfag og historie. Det er dog også egnet til nabosprogsundervisningen i grænselandet. Det overordnede mål med teksterne og de tilhørende opgaver er at åbne op for emner og sammenhænge, som skal motivere eleverne til at beskæftige sig med historien og kulturen i grænselandet og til at reflektere over deres egen identitet og egne overbevisninger.

Aldersgruppe: 9. klasse til gymnasiet

Vi lærer tysk – Wir lernen Dänisch

Hæftet skal understøtte det pædagogiske arbejde med nabosproget i det dansk-tyske grænseland. Det skal give inspiration til, hvordan man kan gøre børnene mere åbne over for og nysgerrige på nabosproget. I bogen er der samlet spil, sange og diverse materialer til at klippe-klister med, som gør det muligt at lade børnene opleve sproget på en legende måde. Arbejdshæftet er delt op i forskellige emner for at gøre det lettere for pædagogen at bruge materialet. Derudover kan det bruges tværfagligt i forskellige sammenhænge.

Aldersgruppe: Børnehaven og indskoling

Æ å o synnejysk

Materialet består af otte forskellige filer eller hæfter. Basisdelen er filen 'Æ å o synnejysk', som er inddelt i månederne med centrale traditioner og dertilhørende festdage. Materialet kan bruges i forskellige fag med fokusområder som slesvigsk/sønderjysk sprog, kultur og historie. Det er udformet som et tværfagligt materiale og kan også bruges i åben skole sammenhænge.

Aldersgruppe: Materialet egner sig til aldersgruppen 6 - 12 årige, men også ældre elever vil kunne finde informationer og læsestof om sproget og regionens kulturhistorie.

Mit Deutsch kommt man weiter

Med materialet skal emnet erhvervs kommunikation på gymnasierne i Danmark gøres mere attraktivt. Det gælder især faget tysk, men også inddragelse af tysk i en tværfaglig sammenhæng med andre fag. Materialet henvender sig til lærere, som vil integrere tysk erhvervs kommunikation som et tematisk forløb i deres undervisning. Materialet egner sig både til undervisningen på det almene STX-gymnasie og til HHX på handelsgymnasiet. Materialet skal bidrage til at styrke de lærendes sproglige og interkulturelle kompetencer på en innovativ måde og forberede dem på, at de i en uddannelses- eller arbejdsmæssig sammenhæng kan kommunikere succesrigt i en dansk-tysk kontekst.

Aldersgruppe: gymnasiet

Nabosprogspublikation

I nabosprogspublikationen bliver forskellige aspekter af nabosprogene dansk og tysk belyst. Publikationen indeholder en introduktion til grænselandets sprogudvikling, men også ideer til fremtidige tiltag, aktuelle nøgletal fra Danmark og Tyskland, interviews med praktikere og artikler om projekter og undervisningsmateriale.

KursKultur

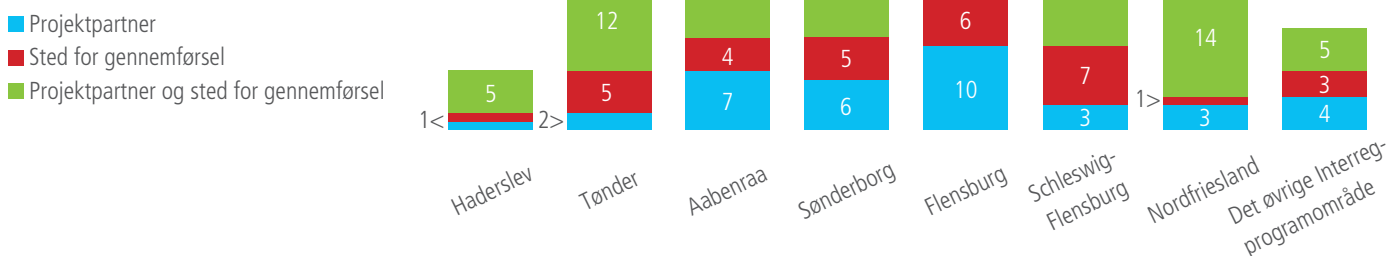
Analyse og statistik

Støtte til dansk-tyske kulturprojekter

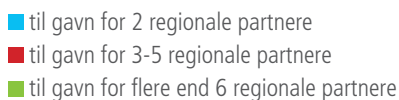
Interreg-projektet KursKultur har gennem kultur- og netværkspuljen og sportspuljen bevilget 63 et- og flerårige projekter. Den samlede støttesum ligger på 7.946.923 DKK.

Grafik 1 viser den geografiske fordeling af aktiviteterne. Kulturaktører fra hele grænselandet har været involveret i projekterne, og der er blevet gennemført aktiviteter i alle projektpartneres geografiske områder. Nyt i den grafiske oversigt er oplysninger om projekter, der involverer projektpartnere fra det øvrige Interreg-programområde og/eller som indeholdt aktiviteter, der fandt sted i det øvrige programområde. Grafik 2 viser, hvor mange af Region Sønderjylland-Schleswigs partnere der har haft gavn af projekterne.

Grafik 1: Geografisk fordeling ift. partnere og aktiviteter

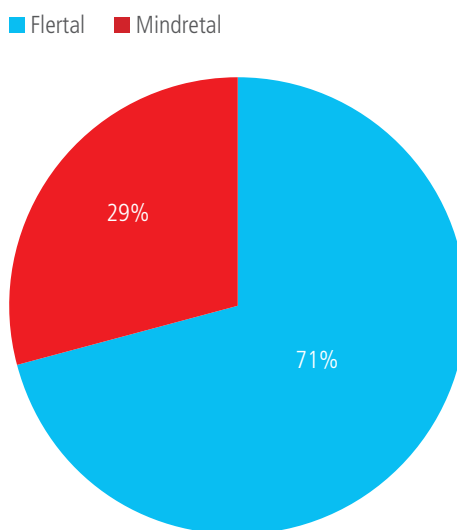
Grafik 2: Hvor mange af Region Sønderjylland-Schleswigs partnere har haft gavn af projekterne?

Mindretals- og flertalsprojekter

De regionale mindretal i den dansk-tyske grænseregion er meget aktive i det dansk-tyske kultursamarbejde. Omkring en tredjedel af de støttede projekter involverer mindst en mindretalspartner. Dog var de fleste af disse projekter åbne for deltagelse fra flertalsbefolkningen. Især mindretallenes ungdomsorganisationer har inddraget unge fra flertallet.

Grafik 3: Fordeling mindretal/ flertal*

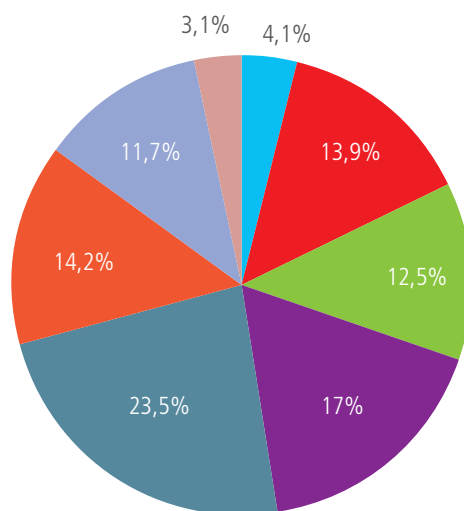

*Projekter, hvor én eller flere mindretalspartnere er involveret.

Grafik 4: Geografisk fordeling af støttemidlerne

- Haderslev
- Tønder
- Aabenraa
- Sønderborg
- Flensburg
- Schleswig-Flensburg
- Nordfriesland
- Det øvrige Interreg-programområde

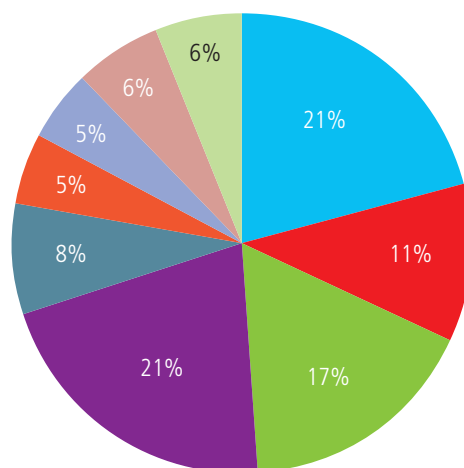

Kulturel mangfoldighed

Dansk-tyske kulturprojekter fremmer mangfoldigheden i grænselandet og udvider projektpartneres og deltagernes horisont. Grafik 4 viser, at Flensburg og Sønderborg er topscorere, når det gælder fordelingen af midlerne, mens Haderslev ligger i bund. Det skal dog siges, at kulturprojekterne tit inddrager deltagere og publikum fra hele det dansk-tyske område og dermed er til gavn for alle partnere. Grafik 5 viser tydeligt, at der næsten ikke har været grænser for, hvad der har kunnet støttes med KursKulturs midler. Grafikken viser, at der er tale om en bred vifte af genrer.

Grafik 5: Fordeling projekttyper

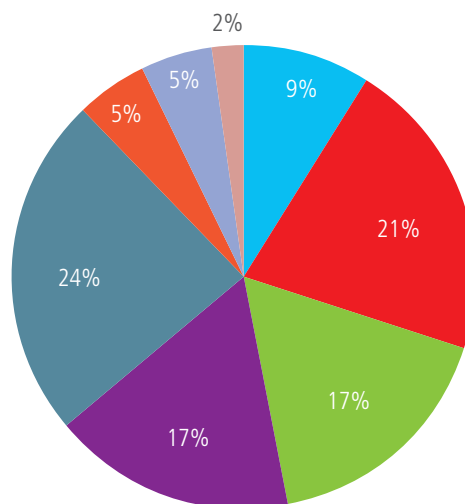
- Scene
- Fritid
- Musik
- Kunst
- Historie/Kulturarv
- Film
- Dans
- Netværk
- Sport

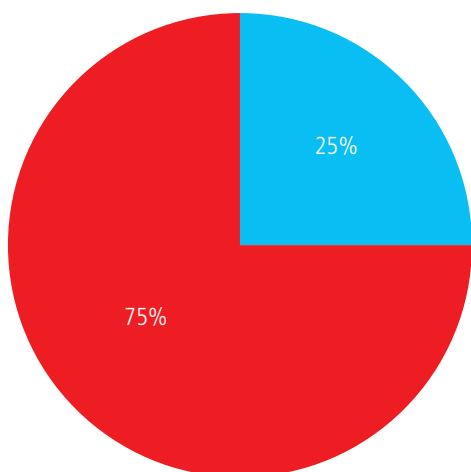
Store og små projekter

Gennem kultur- og netværkspuljen og sportspuljen blev der støttet store og små grænseoverskridende projekter. Det samlede antal støttede projekter er lavere end i det tidligere Interreg-projekt KulturDialog. Dog er støttesummen per projekt steget. Mens det mindste projekt „Intro/optaksarrangement: dansk-tysk sportscamp 2020/2021“ modtog 8.568 DKK i støtte, fik det største projekt „Village Art“ 435.825 DKK over to år. Grafik 6 viser fordelingen af midlerne i procent. Grafik 7 viser forholdet mellem et- og flerårige projekter. I den forbindelse er det interessant, at det var præcist omvendt i det tidligere KulturDialog-projekt. Omkring to tredjedele af KursKulturs projekter er etårige og kun en tredjedel flerårige.

Grafik 6: Støttesum per projekt

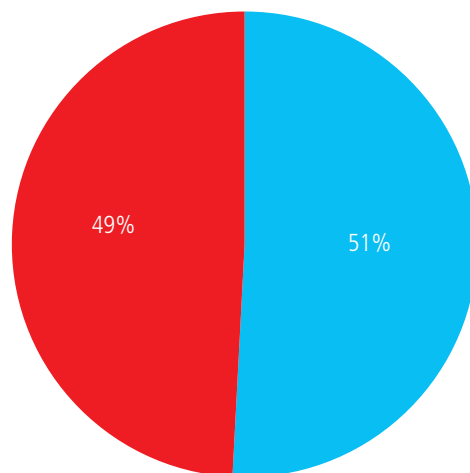
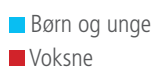
Grafik 7: Fordeling etårige og flerårige projekter

KursKultur støtter projekter for alle aldersgrupper

Et af fokusområderne i KursKultur-projektet var at yde støtte til børne- og ungeprojekter. Andelen af projekter, der har været målrettet børn og unge vises i grafik 7. Samlet set er antallet af projekter, der henvender sig til børn og unge, og projekter, der har været målrettet et voksent publikum, ligeligt fordelt.

Grafik 8: Målgrupper i de støttede projekter

Transportpuljen i tal

Dansk-tyske møder for børn og unge

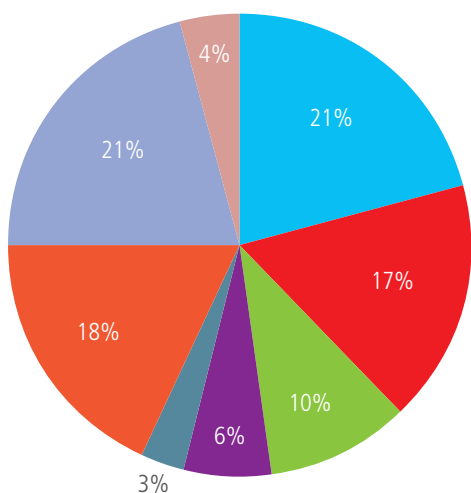
Transportpuljen blev indført i begyndelsen af 2016 som en hurtig og ubureaukratisk måde at søge midler i forbindelse med dansk-tyske børne- og ungemøder. Transportpuljen er helt klart en af KursKulturs succes historier. Den henvender sig til børnehaver, skoler, ungdomsuddannelser og andre institutioner og foreninger, der arbejder med børn og unge til og med 26 år. Der gives støtte til transport, entré, honorarer og pædagogiske tilbud. Der kan søges maks. 14.900 DKK til en endagsudflugt og op til 28.900 DKK til møder, der indeholder en overnatning.

Der blev gennemført 191 projekter/møder med 385 partnere og med en samlet støttesum på 1.023.570 DKK. Forudsætningen for støtte var, at der både var en partner fra dansk og fra tysk side. 11 projekter havde flere end én partner. Grafik 9 viser den geografiske fordeling af ansøgerne i procent og grafik 10, hvilken institutionstype som har søgt.

Grafik 9: Geografisk fordeling

Kommunale partnere, der har modtaget støttemidler

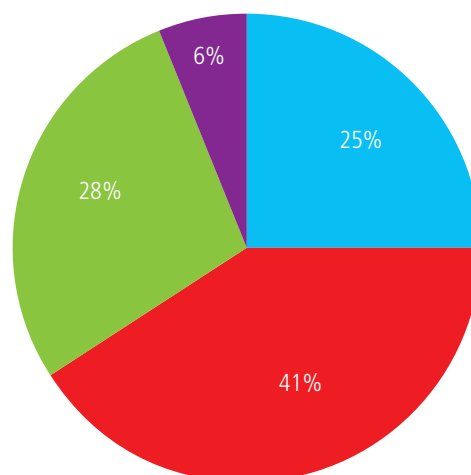
- Flensburg
- Schleswig-Flensburg
- Nordfriesland
- Tønder
- Haderslev
- Sønderborg
- Aabenraa
- Det øvrige Interreg-programområde

Grafik 10: Institutionstype

Hvem har søgt støtte?

- Børnehave
- Skole
- Ungdomsuddannelse
- Øvrige

Interreg
Deutschland - Danmark

KursKultur

STØTTEHENVISNING

KursKultur er finansieret af Interreg Deutschland-Danmark med midler fra Den Europæiske Fond for Regionaludvikling. KursKultur finansieres desuden med støtte fra de regionale partnere, de regionale idrætsorganisationer, UC Syddanmark, Kulturregion Vadehavet, Kulturministeriet og Ministerium für Bildung, Wissenschaft und Kultur des Landes Schleswig-Holstein.

www.interreg5a.eu | www.kulturakademi.dk

REGION SØNDERJYLLAND-SCHLESWIG

Regionskontor & Infocenter

Lyren 1 | DK-6330 Padborg

📞 +45 74 67 05 01 | ☎ +45 74 67 05 21

www.region.dk | www.kulturfokus.dk | www.pendlerinfo.org

